

SCRIITORII – SECURITATEA – PARTIDUL

Vasile Rămneanțu*

Cuvinte cheie: scriitori, Securitate, Partid, ideologie, Banat

Keywords: writers, the Securitate, the Party, ideology, the Banat

Încă de la instaurarea sa ca lider al Partidului Comunist Român, Nicolae Ceaușescu a acordat o mare importanță relației cu intelectualii, reabilitarea specificului național în cultura românească și îndepărtarea explicită de constrângerile estetice ale realismului socialist creând premisele favorabile ale apropierii dintre noua conducere de partid și intelectualitatea românească. Dar trebuie subliniat faptul că această deschidere a PCR către intelectuali a fost una atent controlată și în perioada 1965–1971, conducerea PCR implicându-se în organizarea instituțională a scriitorilor și artiștilor.¹

Anul 1971 avea să aducă schimbări majore în domeniul ideologic și, implicit, o nouă politică în sectorul cultural, schimbările fiind anunțate de către Nicolae Ceaușescu la 6 iulie în ședința Comitetului Executiv al C.C. PCR.² Se prevedea ridicarea continuă a rolului conducător al PCR în toate domeniile de activitate politico-educative, creșterea combativității contra influențelor burgheze, a mentalităților retrograde, străine principiilor eticii comuniste și spiritului de partid.³ Trebuia să se asigure orientarea politică fermă, în special a publicațiilor cultural-artistice, în direcția promovării artei și literaturii socialiste militante

* Universitatea de Vest, Timișoara, b-dul Vasile Pârvan, nr. 4, e-mail: vasileramneantu@yahoo.com

¹ Arhivele Naționale ale României (în continuare ANR), *PCR și intelectualii în primii ani ai regimului Ceaușescu (1965–1972)*, eds. A. Pavelescu, L. Dumitru (București, 2007), VI-VII.

² Adam Burakowski, *Dictatura lui Nicolae Ceaușescu. 1965–1989. Geniul Carpaților* (Iași: Polirom, 2011), 155.

³ Arhivele C.N.S.A.S., *Surse pentru istoria Partidului Comunist din România/ Partidului Muncitoresc Român/ Partidul Comunist Român*, Nicolae Ceaușescu, *Propuneri de măsuri pentru îmbunătățirea activității politico-ideologice, de educare marxist-leninistă a membrilor de partid, a tuturor oamenilor muncii – 6 iulie 1971. Expunere la Consfătuirea de lucru a activului de partid din domeniul ideologiei*, 8, www.cnsas.ro/surse_PdCR_PMR_PCR.html, accesat la 10 august 2018.

și combaterea tendințelor de rupere a creației de realitățile sociale.⁴ În același timp, urmau să fie adoptate dispoziții pentru o mai bună orientare a activității editoriale, pentru ca producția de carte să răspundă într-o mai mare măsură cerințelor educației comuniste, iar în această direcție era prevăzut un control mai viguros pentru evitarea publicării unor lucrări literare care nu răspundeau necesităților activității politico-educative ale PCR, a cărților ce promovau idei și concepții dăunătoare construcției socialismului.⁵

La 9 iulie 1971, la expunerea pe care a prezentat-o la Consfătuirea de lucru a activului de partid din domeniul ideologiei și al activității politice și cultural-educative, liderul comunist român solicita să se revadă planul de tipărituri, să fie oprite tipărițiile considerate a fi necorespunzătoare și să nu se mai editeze cărți din literatura română sau universală care nu serveau educației maselor, creării omului nou. Comitetul de Stat pentru Cultură și Artă trebuia să lucreze ca un organism de partid, care să îndrume toată activitatea cultural-educativă, să exercite rolul conducător în orientarea tuturor instituțiilor de artă.⁶ Secretarul general al partidului sublinia că trebuia să se scrie pentru toți oamenii muncii, arătând că “de dragul libertății de creație noi nu putem închide ochii, nu vom admite să se scrie orice fel de literatură. Nu vom admite nici un fel de literatură care ar putea dăuna educației socialiste a poporului nostru”.⁷ De asemenea, critica literar-artistică trebuia să fie una comunistă (nefiind admisă niciun fel de critică ce încerca să promoveze concepții estetice retrograde), la fel ca gazetele și revistele culturale, urmând a fi luate măsuri contra oricărui spirit liberalist care lăsa posibilitatea apariției unor concepții ce nu serveau educației socialiste și comuniste. Toate organele de partid, locale și centrale, urmau să aibă rolul de conducător și îndrumător al acestor sectoare de activitate.⁸

La Plenara C.C. al PCR din 3–5 noiembrie 1971, Nicolae Ceaușescu, referindu-se la creația literar-artistică, preciza că aceasta trebuia pusă în slujba formării omului nou, a îmbogățirii vieții spirituale a poporului, poezia, proza având menirea de a-l înnobila pe om, de a-l însufleți să înfăptuiască fapte mărețe.⁹ Liderul partidului critica faptul că de mult timp nu se mai vorbea deloc despre realismul socialist¹⁰, existând o serie de lipsuri și în creația literar-artistică privi-

⁴ Ibid., 14.

⁵ Ibid., 15.

⁶ Ibid., 65.

⁷ Ibid., 74.

⁸ Ibid., 76.

⁹ Nicolae Ceaușescu, *România pe drumul construirii societății socialiste multilateral dezvoltate-mai 1971-februarie 1972*, vol. 6 (București: Editura Politică, 1972), 674. www.cnsas.ro/surse_PdCR_PMR_PCR.html, accesat 11 august 2018

¹⁰ Ibid., 678. Prin realism, Ceaușescu înțelegea o artă care să redea realitățile din România, epoca marilor prefaceri revoluționare, socialiste.

toare la conținutul educativ al unor lucrări, subliniind că “nu putem admite ca de dragul așa-zisei libertăți să se propage concepții retrograde, modul de viață burghez, indiferent de unde ar veni acestea”.¹¹ În timpul expunerii Nicolae Ceaușescu atrăgea atenția că realismul nu presupunea impunerea unor tipuri și șabloane în artă (probabil avea în vedere cele existente în anii stalinismului – n.a.)¹², evidențiind în același timp că era necesară întărirea rolului organizațiilor de partid din uniunile de creație și din societățile științifice.¹³

Măsurile elaborate de către Comitetul Executiv al C.C. al PCR în vara lui 1971 demonstau clar că liderii comuniști români erau ferm hotărâți să pună în aplicare deciziile privind întărirea activității politico-ideologice și cultural-educative, ceea ce însemna implicit ideologizarea culturii.¹⁴

Organele de securitate din județul Timiș au urmărit modul cum scriitorii bănățeni au perceput aceste schimbări ideologice, raportând conducerii Comitetului județean al PCR starea de spirit a acestei categorii intelectuale. Astfel, în nota din 13 noiembrie 1971, adresată de către șeful Inspectoratului de Securitate al județului Timiș, Iosif Turc, primului secretar al Comitetului județean al PCR Timiș, Mihai Telescu, se relatează că din datele pe care organele de securitate le-au obținut, rezulta faptul că unii scriitori tineri sfidau documentele de partid sub pretextul că “nu vor să scrie o literatură comandată”. În această categorie intra Andrei Ujică, student în acel moment al Facultății de filologie din cadrul Universității Timișoara, care fiind solicitat să scrie pe teme de actualitate, în conformitate cu hotărârile Plenarei C.C. al PCR din noiembrie 1971, a afirmat ostentativ că “el nu este dispus să se joace cu concepția sa și nu va face niciodată compromisuri”. O atitudine asemănătoare o avea și Dumitru Teodorescu, stagiar al Asociației scriitorilor din Timișoara, care prefera să scrie despre “personaje onirice și schizofrenice” decât să se inspire din realitate.

În document se preciza că la ședința cenaclului literar “Orizont” din 5 noiembrie 1971, unde au fost dezbătute documentele Plenarei, recitalul de poezie susținut de către poeții Alexandru Jebeleanu, Dușan Popovici și Lucian Bureriu nu a cuprins nicio poezie cu caracter patriotic sau închinată Partidului Comunist Român. Mai mult, în aceeași ședință, în timpul expunerii cu privire la coordonatele criticii și esteticii marxiste, mai mulți scriitori tineri (printre care Dumitru Teodorescu și Alexandru Deal) au părăsit întrunirea.¹⁵

O altă notă a Securității îl avea în vedere în special pe scriitorul Anghel

¹¹ Ibid., 635–636.

¹² Ibid., 679.

¹³ Ibid., 665.

¹⁴ ANR, PCR și intelectualii, 306–312.

¹⁵ Serviciul Județean al Arhivelor Naționale Timiș, *fond Comitetul județean PCR Timiș*. d. 96/1972, f. 6.

Dumbrăveanu, care în acel moment era secretar al Asociației Scriitorilor din Timișoara și redactor șef adjunct al revistei de cultură “Orizont”. Se aprecia că, deși nu i se putea contesta talentul, poezia acestuia era considerată erotică, “intimistă”, fără a fi o poezie angajată politic, ancorată în realitățile socialiste. În același timp, în cadrul unor acțiuni întreprinse de către organele de securitate pentru cunoașterea activității unor elemente legionare cu preocupări literare, a fost semnalat și poetul Anghel Dumbrăveanu. Astfel, se sublinia în continuarea notei, că în 1968 acesta și-a manifestat adversitatea față de Direcția presei, considerându-i pe cei de la cenzură că erau “inculți care-și bagă nasul până și în literatură, existând rezerve chiar și față de propria sa poezie”. De asemenea, unul dintre interlocutorii lui A. Dumbrăveanu a constatat atitudinea de rezervă manifestată de către poet față de controlul exercitat asupra literaturii de către PCR, susținând că a dedus că Dumbrăveanu înțelegea greșit această necesitate imperioasă, expusă în documentele de partid.¹⁶

Totodată se arăta că, dintr-o sursă sigură, Securitatea cunoștea conținutul discuțiilor care au avut loc între Anghel Dumbrăveanu și Ovidiu Cotruș în ziua de 27 septembrie 1971, întâlnire care a avut ca temă informarea celui din urmă asupra problemelor abordate de către liderii partidului la o consfătuire cu conducerea Uniunii Scriitorilor, Anghel Dumbrăveanu afirmând: “Este clar... vreau literatură realistă dar s-a folosit un limbaj mai potolit decât în documentele alea (tezele din iunie) și s-a spus, realism socialist... Nu are rost să fii împotriva cursului... Ceea ce poți să faci este să spui ideologicului Da! Și tu să faci ce ști și ce poți... A fost atacată acolo Direcția Presei...”. În privința lui Ovidiu Cotruș, se preciza că Anghel Dumbrăveanu întreținea legături cu acesta încă din anul 1968, susținând atât la Uniunea Scriitorilor, cât și pe plan local încadrarea lui pe un post de redactor la revista “Orizont”. Pe de altă parte, Ovidiu Cotruș a intervenit pe lângă Anghel Dumbrăveanu de mai multe ori pentru a fi publicate poeziile și eseurile lui Ion Maxim, purtându-se discuții atât în redacție cât și în afara acesteia, “între patru ochi”.

Drept urmare, din datele deținute de către organele de securitate rezulta faptul că Anghel Dumbrăveanu, în calitate de secretar general de redacție al revistei, a facilitat publicarea, după eliberarea din detenție, a legionarului Ioan Maxim. Astfel în “Orizont” au apărut poeziile “Fereastra” și “Atîta Gingășie”, concepute în detenție, în care se vorbește despre “mii de nuanțe în verde”, de “colț de pierdut paradis”, concluzionându-se că aceste creații lirice au o nuanță mistico-legionară. Totodată, Ioan Maxim, cu același sprijin, a publicat în 1968

¹⁶ Ibid. 23. Trebuie să arătăm că Mihai Telescu a adnotat pe marginea acestei note următoarele: “Tov. Iliescu. Rog propuneri pe care să le analizăm împreună”. La ultimul paragraf, primul secretar a pus un semn de întrebare. De precizat că Ion Iliescu era în acel moment secretar cu probleme de propagandă.

eseul “Bogomilismul la Lucian Blaga”, în care era elogiată latura mistico-idealistică a poeziei lui Blaga. Beneficiind de ajutorul lui A. Dumbrăveanu, I. Maxim a fost programat să citească în cadrul mai multor ședințe ale cenaclului Asociației Scriitorilor “scrieri ale sale, printre care o piesă de teatru cu conținut dubios”, precum și un eseu intitulat “Între realitate și ficțiune”, în care autorul făcea elogiu lui Vasile Beneș, scriitor legionar din Cluj, care a publicat în perioada dintre cele două războaie mondiale. Se evidențiază că A. Lillin, critic literar, a refuzat să conducă ședința respectivă¹⁷, Anghel Dumbrăveanu încredințându-și această misiune lui Cornel Ungureanu, secretarul Asociației scriitorilor din Timișoara, fiind alarmat de faptul că “articolele lui Maxim Ion sînt scoase din șpalt de către Direcția Presei”, sugerându-i acestuia să semneze cu pseudonim.

În altă ordine de idei, Anghel Dumbrăveanu era în relații bune cu prozatorul Sorin Titel care a fost exclus din UTC pentru atitudinea avută față de revoluția anticomunistă din Ungaria din 1956 și care era apreciat de către organele de securitate ca fiind “un element tendențios aflat sub influența lui Paul Goma”. Astfel, se arată că din discuțiile purtate de către Anghel Dumbrăveanu cu Sorin Titel între anii 1966–1967, semnificativă era afirmația ultimului că “literatura din ultimii 20 de ani o putem arunca la gunoi”, iar când s-a discutat despre o literatură adresată poporului, Sorin Titel a replicat “lăsați-mă cu masele, că mie scîrbă”, Anghel Dumbrăveanu remarcând ironic “nu te supăra... se pledează pentru arta mare”. În același timp, participând la o discuție care a avut loc între Sorin Titel și medicul Ion Lăzărescu, de la Clinica de neuropsihiatrie, în cursul căreia Lăzărescu a susținut că în literatură “sîntem lași, pentru că nu avem curaj”, Anghel Dumbrăveanu a afirmat că “pentru curaj nu este încă timpul”.

La data de 5 august 1969, Anghel Dumbrăveanu, discutând cu un ofițer din cadrul Inspectoratului județean Timiș al Ministerului de Interne despre comentariile nefavorabile care se făceau în legătură cu primirea lui Aurel Cosma în rândul scriitorilor, catalogat în raport drept “element care a fost condamnat pentru uneltire contra ordinii sociale”, a susținut că “Cosma are merite deosebite, chiar dacă în trecut a desfășurat activitate politică, reacționară și a fost condamnat, dar numai cei slabi se referă și invocă acest trecut a lui Cosma”. De asemenea, Dumbrăveanu, în continuarea discuției, a elogiat personalitatea lui Ovidiu Cotruș.

Din datele deținute de către organele de securitate rezulta faptul că în septembrie 1972 Anghel Dumbrăveanu a fost vizitat la redacția revistei de Alexandru Suboni, cetățean american, angajat la radio “Vocea Americii”¹⁸, prilej cu care cei doi s-au retras în sala de ședințe unde au discutat timp de circa

¹⁷ Ibid., 24.

¹⁸ Ibid., f. 25.

30 de minute. Alexandru Suboni a arătat că soția sa lucrează ca bibliotecară la Pentagon, Dumbrăveanu invitându-l să-l viziteze la domiciliu. Vizita a avut loc, dar scriitorul bănățean nu a fost prezent, fiind plecat la București, precizându-se că în afara familiei acestuia s-ar fi aflat și prozatorul I. D. Teodorescu, membru de partid, care a fost invitat la această întâlnire (pe marginea acestui paragraf, Mihai Telescu adnota următoarele: “A informat pe cineva?”). În document se mai consemna că în timpul primei întâlniri, Alexandru Suboni l-a informat pe Anghel Dumbrăveanu că l-a întâlnit în SUA pe Ovidiu Cotruș care era interesat să descopere date despre unchiul său, Aron Cotruș (decedat în SUA). La rândul său, Dumbrăveanu i-a destăinuit că urma să plece în Cuba, gândindu-se la eventualitatea stabilirii unei legături cu Suboni, acesta sugerându-i “să dea o fugă până la Washington”, dar la solicitarea scriitorului român ca ziaristul american să se deplaseze în Cuba, Suboni a refuzat.

Participând la discuție, Cornel Ungureanu, secretarul biroului organizației de bază al PCR, a elogiat proza publicată de către Alexandru Suboni. La rândul său, oaspetele a laudat nivelul de trai din SUA, afirmând că “dacă se muncește serios se plătește bine”, Anghel Dumbrăveanu replicând că “la noi oamenii se fac că muncesc iar statul se face că-i plătește”.

În relații de prietenie cu Anghel Dumbrăveanu se afla și poetul iugoslav Adam Puslojic, care susținea că “pentru atitudinea sa de frondă este urmărit de organele de stat jugoslave”. La 21 februarie 1973 Adam Puslojic s-a adresat lui Anghel Dumbrăveanu, iar în timpul comunicării l-a întrebat: “în Cuba ai întâlnit pe cineva care ne este asemănător? Nu cred. Așa că să te eliberezi de toate și să fim cu toții câteva zile la București; Stoica Petre, Nichita Stănescu și Mircea Tomuș și noi doi. Ne-au rămas atâtea de pus la punct. Ar fi bine să te consulți și cu băieții (Stoica Petre, Mircea Tomuș și Nichita Stănescu) cum stau treburile, ca să fim mai bine informați...”¹⁹

Pe de altă parte, se sublinia că, din sursă sigură, se cunoștea faptul că Anghel Dumbrăveanu sprijinea publicarea poeziilor lui Ilie Măduța din Arad (legionar, fost condamnat). În iulie 1972, Măduța îi destăinuia că trebuie să meargă la Țebea pentru a “încerca să scrie o poezie patriotică”, dar “simte că îi scapă harul, poate și din cauza științelor sociale” deoarece “n-a rezolvat încă cu contradicțiile din socialism”. Totodată îi cerea lui Dumbrăveanu să-l publice mai frecvent în revista “Orizont”.

Organele de securitate aveau informații certe că în anul 1972 Anghel Dumbrăveanu a facilitat publicarea unor “poezii nereușite din punct de vedere artistic” semnate de către poetul Dan Ciacir din București, care au apărut în “Orizont”, în schimbul traducerii unor poezii ale lui Dumbrăveanu în limba italiană, care au fost publicate în revista “Vento Nuovo” din Italia.

¹⁹ Ibid., f. 26.

Date provenite din sursă sigură precizau despre o convorbire dintre Ovidiu Cotruș și scriitorul Mihai Avramescu din Banatul sârbesc (fost legionar), în cursul căreia Cotruș a denigrat editura “Facla” și a făcut următoarea caracterizare a vieții literare timișorene: “cel mai rău, cel care s-a ars cel mai rău aici la Timișoara... a fost Anghel Dumbrăveanu, care a luptat cu dinții să transforme revista “Orizont” într-o revistă săptămânală, convins că va fi redactor șef, dar i-a venit șef Ion Arieșanu... care a impus ca toți redactorii să fie prezenți zilnic în redacție și care este mai tare pe linie de partid ca el”.

În notă se menționa că Securitatea deținea informația precisă potrivit căreia Ovidiu Cotruș a scris aproximativ 1000 de versuri care urmau să fie publicate de către Mihai Avramescu în Iugoslavia sub numele său, volumul dactilografiat fiind adus de către prozatorul I. D. Teodorescu din țara vecină pentru o prefață și dus înapoi de Anghel Dumbrăveanu în aprilie 1973, când scriitorul timișorean a fost prezent la colochiul literar de la Zagreb.²⁰

În privința intențiilor viitoare ale lui Anghel Dumbrăveanu, în document se arăta că H. Fassel din Munchen s-a adresat diplomatului Manfred Steinkuhler acreditat la Ambasada RFG din București, informându-l că “Internationes (organizația guvernamentală a RFG care se ocupa cu relațiile culturale cu străinătatea) m-a îndrumat la dvs., așa că vă rog dacă este posibil, să-l ajutați pe domnul Anghel Dumbrăveanu (revista “Orizont” Timișoara) să obțină o bursă “Internationes”, respectiv o călătorie de 2 săptămâni în R. F. a Germaniei. În aprilie Dl. Dumbrăveanu ar vrea să publice un ghid despre RFG, un volum de proză despre Kusenbergs și scurte publicații în revista “Orizont”. ...Interesul meu este de a fi coautor în toate cazurile”. Se mai menționa faptul că Securitatea nu știa în ce împrejurări a discutat A. Dumbrăveanu cu H. Fassel.

În 1972, în cadrul redacției revistei “Orizont” au avut loc discuții nefavorabile l-a adresa lui Anghel Dumbrăveanu, care avea depozitată “valută iugoslavă” în RFSI, iar anumite persoane cunoscute i-au adus clandestin o sumă mare de dinari, ce reprezentau drepturile de autor cuvenite scriitorului timișorean pentru scrierile sau traducerile publicate în Iugoslavia.

În încheierea notei se arăta că în 1969 numitul Petre Păcuraru i-a prezentat lui Anghel Dumbrăveanu pentru publicare unele poezii, autorul fiind revoltat de atitudinea scriitorului care după lecturarea versurilor i-ar fi spus: “...nu se mai cer poezii militante, cu partidul și clasa muncitoare”. Același Păcuraru preciza că poetul A. Dumbrăveanu, participând la o ședință a cenaclului literar studentesc, a întrerupt “pe un cetățean mai în vîrstă care-și expunea opiniile spunându-i să nu mai dea cu trăiască sindicatul și cu tot felul de lozinci”.²¹

²⁰ Ibid., f. 27. La ultimul paragraf, primul secretar adnota “F. grav!”.

²¹ Ibid., f. 28-29.

Într-o notă a Securității de la sfârșitul lunii mai 1972 se sublinia că în rândul scriitorilor din Timișoara existau anumite stări de spirit și situații negative care puteau afecta “climatul literar”. Astfel, în cadrul activităților de cenaclu și a ședințelor Asociației Scriitorilor din Timișoara au fost prezentate unele lucrări literare confuze ideologic și interpretabile. În acest sens se înscrisa fragmentul de roman citit de către Vasile Crețu, asistent la Facultatea de filologie, acesta realizând o proză de inspirație folclorică, dar care era scrisă într-o manieră caracteristică scriitorilor ce aderaseră în perioada interbelică la formațiuni politice de dreapta, lucru remarcat de către criticul literar Andrei Lillin. Astfel, personajul acestui roman își expunea în pragul morții “nălucirile sale de om sclerosat, culege maci roșii de pe câmp și îi dă unui cal să-i mănânce, dar acesta refuză”. Unii dintre participanții la ședința de cenaclu au susținut că proza are un simbol, roșul macilor având o semnificație prea evidentă. Se mai preciza că organelor de securitate cunoșteau preocupările lui Vasile Crețu de a realiza unele lucrări “tendențioase, interpretabile”. La ședința de cenaclu din aprilie 1972, poetul Lucian Bureriu a prezentat un grupaj de poezii de factură “pop”, așa cum au fost calificate de către acesta și “având o audiență din rândul studenților, unul dintre aceștia i-a reproșat că a renunțat să mai creeze o poezie protestatară”.

În luna aprilie, discutându-se într-o ședință despre modalitățile de creație, poetul Vladimir Ciocov a subliniat că trebuie să existe “mai multă libertate pentru scris”²², el referindu-se la evidențierea fără menajamente a stărilor negative din societate, fapt ce a produs surprindere și, după câteva momente de ezitare, a căutat să revină asupra afirmației, fără însă a convinge.

Totodată, în cadrul redacției revistei “Orizont” a fost remarcată poziția redactorului responsabil cu proza I. D. Teodorescu, care i-a solicitat prozatorului Ion Velican să-i prezinte spre publicare, într-un număr al revistei ce apărea imediat după conferința națională a scriitorilor, o proză care să îndeplinească următoarele condiții: “să fie bună și scrisă într-un stil modern însă nu despre muncitori”. Cererea l-a revoltat pe Ion Velican, care a susținut că o proză bună era și aceea care avea o tematică referitoare la muncitori și era scrisă cu talent. Atitudinea de neangajare politică a lui I. D. Teodorescu fost desprinsă și din articolul consacrat tezelor Uniunii Scriitorilor și Conferinței Naționale, care a apărut în revista “Orizont”. S-a mai remarcat faptul că prezentarea în librării a unor cărți ai căror autori erau elemente cunoscute cu antecedente politice, ridica probleme în cazul în care expunerea prezentatorului se făcea liber, fără text. Astfel, era cunoscut cazul poetului C. Miu Lerca, al cărui volum de poezie

²² Ibid., f. 37. Mihai Telescu adnota: “Dacă se confirmă sînt lucruri grave. Rog să controlăm îndeaproape activitatea domeniilor și oamenilor menționați. După circa 14 zile să avem o discuție, (cuvânt ilizibil) ptr. a stabili ce facem”.

“Sus stele, jos stele” a fost prezentat de către N. D. Pârvu la librăria “Universității”. N. D. Pârvu a subliniat că autorul continua în poezie tradiția lui Aron Cotruș și Valeriu Cârdu, afirmație care a surprins pe cei care cunoșteau trecutul politic al celor doi (Cotruș nefiind reconsiderat, V. Cârdu fiind un legionar notoriu, care a fost executat după asasinarea lui Armand Călineascu); deoarece de față au fost și foști legionari, unii dintre aceștia au fost stupefiați de “curajul” lui Pârvu.

În continuarea notei se arăta că în urma unei informări anterioare către primul-secretar, în care se făcea referire la concentrarea de elemente foste legionare la ședințele cenaclului “Ridendo” de pe lângă Universitatea Populară, conform îndrumărilor date s-au luat măsuri, Comitetul de cultură și educație socialistă al județului Timiș intervenind și asigurând o conducere corespunzătoare a cenaclului, însă pe parcurs îndrumarea acestuia a început să fie din nou neglijată.²³ Organele de securitate dețineau informații că, începând din luna martie 1972, câteva ședințe au fost prezidate de către Ion St. Suci (fost legionar), element cunoscut de Securitate ca având o poziție tendențioasă față de orânduirea socialistă. Astfel, la ședința din martie a citit Gh. Ogrin (fost legionar, condamnat politic), I. St. Suci prezentându-l elogios, creându-i o aureolă de scriitor capabil și susținând că “întrucât conducerea canaclului “Ridendo” nu-și dă interesul, el și Ogrin Gheorghe au datoria să vegheze la continuarea activității cenaclului”. Tot la aceeași ședință, I. Neamțu a intenționat să recite poezii de Vasile Militaru, renunțând numai după intervenția unuia dintre participanți.

Cu ocazia Consfățuirii Cenaclurilor literare din Banat, care s-a desfășurat în luna aprilie la Reșița și care a fost consacrată în principal dezbaterii tezelor Uniunii Scriitorilor, conducerea Asociației a format o delegație alcătuită din Aurel Cosma, Mircea Șerbănescu, Ioan Maxim, Gheorghe Pavelescu, Octavian Metea, Sofia Arcan și Anghel Dumbrăveanu, ulterior venind și Traian Iancu, ca delegat al Uniunii Scriitorilor. Dar la întrunirea respectivă nu au fost dezbătute tezele respective deoarece discuțiile s-au canalizat asupra modalităților de creație, “făcându-se remarca că de orientarea literară, ideologică a acestor tineri s-au ocupat în principal foști legionari însăși ei nemulțumiți, iar unii evazivi față de problemele de politică culturală pentru care militează partidul nostru”. În altă ordine de idei, apariția în serie nouă a săptămânalului “Orizont” a determinat atitudini negative și comentarii în rândul scriitorilor, existând în special tendințe de grup în cadrul redacției. Astfel, se suținea că revista nu avea un profil literar-artistic, întrucât li se impunea să o facă “prea politică”.

Ambițiile personale ale lui Anghel Dumbrăveanu, care a urmărit să devină redactor șef, au generat conflicte, existând prejudecăți de grup ce urmăreau

²³ Ibid., f. 38.

interese mărunte, colectivul redacțional fiind dezbinat, astfel încât realizarea revistei a fost afectată. Redactorul șef Ion Arieșeanu, împreună cu Laurențiu Cernet, Ion Velican, L. Bureriu și Damian Ureche erau lăsați să se zbată²⁴, existând o expectativă evidentă, o neangajare din partea lui Anghel Dumbrăveanu, Cornel Ungureanu, I. D. Teodorescu, care nu lucrau și priveau sceptic orice inițiativă. Anghel Dumbrăveanu, pe de altă parte, își manevra adepții care erau pasivi față de problemele revistei, fiind dat ca exemplu C. Ungureanu care, în calitate de secretar general de redacție, “nu făcea și nici nu putea să facă ceea ce-i impunea funcția”.

Pe de-altă parte, în multe ocazii nici Ion Arieșeanu nu-i antrena în activitățile redacționale, iar atunci când dovedea fermitate și spirit de muncă, acest lucru nu convenea. I. D. Teodorescu se manifesta ca un nemulțumit și a propus pentru numărul unu al revistei două schițe de A. Ujică și M. Hecman, adepți ai unor căutări literare moderniste, fapt ce a stârnit reacții potrivnice, mai ales că unii redactori cunoșteau declarația lui Ujică de a nu renunța la “oniric”, nefiind de acord cu indicațiile de a scrie proză angajată. I. D. Teodorescu a mai propus pentru același număr, având susținerea lui Anghel Dumbrăveanu, publicarea unui fragment din romanul “Frica” de Al. Deal, scris într-o “manieră întortochiată, a-politic, obscur ca și conținut”, iar acesta s-a manifestat revoltat că “organele de partid s-au opus, solicitând scoaterea lui din număr”.

În același timp, atitudinea pe care a avut-o Anghel Dumbrăveanu în perioada realizării primului număr al revistei a stârnit comentarii întrucât a solicitat poezilor Dușan Petrovici, Damian Ureche, Lucian Bureriu, V. I. Ciocov să-i ofere spre publicare poezii patriotice, aceștia răspunzând prompt solicitărilor. Dar L. Bureriu când a citit grupajul de poezii publicat a fost revoltat, afirmând: “nouă ne cere poezii patriotice iar el, Anghel Dumbrăveanu, publică poezie erotică care face notă discordantă în cadrul grupajului de poezii”.

În redacție mai era comentată nefavorabil prezența Adrianei Simlovici (Adriana Babeți – n.a.), care prin relații a fost exceptată de la repartizare, conform legilor, cei în cauză fiind intrigați că aceasta făcea erori inacceptabile. Astfel, a luat un interviu regizorului filmului “Putere și Adevăr”, Manole Marcus, pe care l-a prezentat spre publicare, din care reieșea că a pus întrebări sugestive regizorului, urmărind anumite răspunsuri.²⁵ Adriana Simlovici și C. Ungureanu au fost de acord cu finalul interviului care a stârnit surprindere în redacție, cei doi susținând să fie publicat în forma respectivă. Regizorul era întrebat despre opinia sa privind libertatea de creație a cineastului, la care Manole Marcus a răspuns: “Am scris scenariul împreună cu T. Popovici, l-am

²⁴ Ibid., f. 39.

²⁵ Ibid., f. 40.

înaintat forurilor de partid ... am discutat... noi ne-am susținut punctul de vedere. Am făcut filmul. Organele superioare l-au vizionat. Iar am discutat... Noi ne-am menținut punctul de vedere și dvs. a-ți văzut filmul... Parcă m-ați întrebat despre libertatea de creație a cineastului?”. Se preciza că interviul nu a apărut cu acest final, unii redactori intervenind deoarece au considerat că răspunsul era insinuant, ostil.

Cele mai multe comentarii negative și nemulțumiri au stârnit acordarea premiilor Asociației Scriitorilor din Timișoara pe anul 1971. În vederea acordării premiilor, juriul a fost format din Anghel Dumbrăveanu, președinte, Ion Maxim, I. D. Teodorescu, Franyo Zoltan, Fr. Liebhard și V. I. Ciocov, dar Al. Deal și Daniel Ureche au afirmat că decernarea premiilor a fost hotărâtă la un restaurant de către Anghel Dumbrăveanu și I. D. Teodorescu, de față fiind și ei. În timpul discuțiilor s-a vorbit despre premiarea volumului de versuri “Sus stele, jos stele” al lui C. Miu Lerca, însă ideea a căzut de teamă că va fi invocat trecutul politic al autorului. De asemenea, s-a avut în vedere ca premiul pentru proză să fie atribuit romanului “Lașii” de Al. Deal, “criteriul” de premiere fiind opoziția “ce trebuie făcută lui Ion Arieșanu care era un alt candidat la premiu cu romanul “Vrajă” un roman realist, plin de activitate”. Nu a fost luat în calcul nici romanul “Câteva luni de trait” al lui Laurențiu Cernetș, deoarece scriitorul era, în opinia acestora, “omul lui Ion Arieșanu”. Se aprecia, aproape unanim, că membrii juriului au fost “oamenii lui A. Dumbrăveanu sau dintre aceia asupra cărora acesta a putut să-și exercite influența: astfel că premiul atribuit lui Al. Deal a fost dinainte hotărât pentru a-l umili pe Ion Arieșanu”. Din datele deținute de către organele de securitate rezulta faptul că romanul “Lașii” nu a fost citit de niciun component al juriului.²⁶

Nota Inspectoratului de Securitate Timiș către primul secretar al Comitetului județean al PCR Timiș din 21 decembrie 1973, evidențiază că, din datele pe care le dețineau organele de Securitate, rezulta că în Timișoara aveau loc, în organizarea unor instituții, întâlniri între scriitori și cititori, inițiative bine apreciate de către iubitorii de literatură. Existau însă și situații când aceste întâlniri ridicau probleme, tocmai datorită slabei organizări, factorii de răspundere aprobându-le în principiu, dar necunoscând modul de desfășurare și temele pe care scriitorii invitați intenționau să le prezinte. Astfel de probleme au apărut la “Festivalul de poezie și umor”, desfășurat la 10 decembrie 1973 în sala clubului C.F.R., acesta fiind organizat de către Consiliul Județean al Sindicatelor, la care au participat scriitori din Timișoara și București (Anghel Dumbrăveanu, Alexandru Jebeleanu, Damian Ureche, Dușan Petrovici, Traian Dorgoșan, Ion Velican, Laurențiu Cernetș, George Drumur, T. Marincaru, I. Dianu, V. Hilmu,

²⁶ Ibid., 41.

Fl. Calafeteanu, G. Teodorescu). Pentru asigurarea asistenței, organizatorii au adus în grup elevi de la școlile profesionale din oraș, care au constituit majoritatea asistenței. Dar întâlnirea respectivă, intitulată pretențios “Festival de poezie și umor” s-a caracterizat prin prezentarea unor poezii sau parodii, în care “se făcea referire la aventurile amoroase ale lui Damian Ureche și Anghel Dumbrăveanu, precum și la consumul de alcool de către Traian Dorgoșan, Dorian Grozdan și Damian Ureche, aspect neavenite într-un asemenea cadru în care scopul principal îl avea factorul educațional”. Doar poeziile prezentate de către poetul G. Drumur au avut o temă patriotică, ponderea în cadrul întâlnirii deținând-o umorul ieftin sau poeziile apolitice cu referire la moarte (D. Petrovici) sau la efemeritatea vieții (Tr. Dorgoșan) etc.²⁷

O notă discordantă, se arăta în continuare documentului, a făcut poetul Damian Ureche, care a citit o poezie aluzivă, având chiar o atitudine tendențioasă. Astfel, parodiind poezia lui Tr. Dorgoșan “Pasăre măiastră”, a intervenit recitând câteva versuri, printre care următoarele: “Ceasul vremii ca un politruc/ Exact ca Mihai Beniuc/ Ce ne-a mințiti și astă vară”. Apoi, a recitat poezia “Aplaudăm”, poezie personală, pe care o prezenta la majoritatea întâlnirilor cu cititorii, tocmai pentru versurile insinuante, tendențioase, care descriau deformat anumite atitudini politice, iar asistența care a înțeles aluziile a reacționat cu aplauze care au depășit limitele normale. Se mai menționa că poezia respectivă, pentru substratul ei, a fost exclusă din volumul “Tot ce mă doare”, editat în 1972 de către Editura Facla.

De asemenea, sub egida Bibliotecii municipale Timișoara se organiza Salonul Literar Științific, cu care prilej erau invitați scriitori, analizându-se și creațiile literare ale acestora, la care participa o numeroasă asistență. În ziua de 23 noiembrie 1973 a fost prezentat romanul “Cerc și dragoste” de Mircea Șerbănescu, apărut la Editura “Facla”. În mod public, cu acest prilej s-au făcut afirmații tendențioase, deformându-se voit sensul romanului. Astfel, Lazăr Iovănescu, cunoscut ca antropozof, care avea și preocupări literare, realizând creații cu tematică mistică, s-a exprimat că romanul lui Mircea Șerbănescu este “axat pe ideea purificării morale a omului prin suferință, care trezește conștiința individului”. De asemenea, dr. Ioan Neda în intervenția sa a prezentat speculativ ideea de bază a cărții, susținând că este “evident substratul instinctual, freudian”. Ion Maxim, care încă din faza de manuscris a imputat acestui roman realismul, sublinia că “astăzi²⁸ nu se mai poate vorbi de eroi pozitivi și negativi în literatură. Aceasta, a continuat el, aparține unei perioade (1950–1960), perioada prozei și criticii schematiste”. Trebuie remarcat faptul, se arăta în încheierea notei, că nici

²⁷ Ibid., f. 53.

²⁸ Ibid., f. 54.

Mircea Șerbănescu, nici Alexandru Jelebeanu sau alți scriitori care au participat la Salonul literar nu au combătut astfel de puncte de vedere, Mircea Șerbănescu declarându-se întrutotul de acord cu opiniile enunțate de către vorbitori.²⁹

Nota Securității din luna ianuarie 1974 face referire la planul editorial al editurii “Facla” din Timișoara, precizându-se că din datele pe care le dețineau, în octombrie 1973 editura, în scopul popularizării realizărilor sale, a tipărit un caiet intitulat “Curier editorial”. În planul editorial pe anul 1974 au fost incluse sau erau în perspectivă pentru tipărire următoarele manuscrise care ridicau probleme, întrucât erau “subtilizate idei sau texte tendențioase”: “Pietrele nu înfloresc niciodată” de Gheorghe Schwartz din Arad; un volum de proză scurtă care urma să apară în colecția “Satyricon”³⁰; iar în schița “Clarinetul ghinionist” subintitulată “Mâna lui Martin”, ce se dorea o comedie polițistă, de mai multe ori pe parcursul scrierii se repeta ca un leit-motiv fraza “Asta-i mâna lui Martin”. Existând suspiciuni, au fost extinse verificările, stabilindu-se că Gheorghe Schwartz a destăinuit redactorului Ioan Anghel “semnificația tendențioasă a textului”, respectiv faptul că se făcea referire la Aurel Martin – președintele Comitetului Județean de cultură și educație socialistă din Arad, și la metodele pretins “polițienești” de care uzau organele administrației de stat. Creația literară din acel volum era caracterizată ca fiind facilă, apolitică, “fiind mai degrabă exerciții absurde”.

Manuscrisul “Dicționarul literaturii bănățene”, elaborat de către scriitorul Petru Vintilă (din București), enumera și comenta elogios personalități literare din Banat, o mare pondere deținând-o cei cu antecedente legionare, printre care Ion Maxim, Ovidiu Cotruș, Romulus Fabian, Grigore Bugarin, Aurel Bugariu, Atanasie Gheorghe, Gheorghe Croitoru, unii dintre aceștia fiind, în opinia organelor de Securitate, scriitori minori. Aceștia erau prezentați fără a fi realizată o analiză critică a creației lor, respectiv a activității politice pe care au desfășurat-o în trecut sau în publicistica de dreapta. Mai era prezentat ca literat și sociolog Ioan Veverca, care era cunoscut ca “legionar doctrinar”, fiind autorul unor broșuri de propagandă legionară ca “Suflet și gând legionar”. De asemenea, apar în lucrare Sever Bocu, Adrian Brudariu, Liviu Jurchescu, Dorel Dragoescu, foști conducători în PNT și PNL, apreciindu-se că li se acorda o importanță exagerată. Apăreau, totodată, publicații ca “Banatul”, “Vestul”, “Fruncea”, care erau analizate necritic, astfel încât acestea erau prezentate ca ziare democratice, progresiste, lucru neconform cu adevărul.³¹

“Umbre de cleștar”, volum de versuri de Dorian Grozdan, care urma să

²⁹ Ibid., f. 55. Pe marginea notei, Mihai Telescu adnota: “Tov. Iliescu. Rog să se instituie norme și reguli clare privind întâlnirile scriitorilor. Să se asigure controlul” (cuvânt ilizibil n.a.).

³⁰ Ibid., 65.

³¹ Ibid., 66.

fie editat, conținea versuri apreciate ca fiind inacceptabile din punct de vedere politic, remarcându-se poezia “Întreceri pe ogoare”, din care spre exemplificare era citat un catren mai semnificativ: “Tată, mai dă-mi odată înapoi ogoarele/ Că pe drumul către cer și vis/ Prea răii mi-au scrijelit picioarele/ Și sufletul mi-e azi lacăt închis/.

În “Crugul patriei” de George Țărnea, volum prezentat “drept liric de inspirație patriotică”, ciclul de poezii “Poeme pentru omorât timpul” conținea destule versuri susceptibile la interpretări politice, aluzive. Astfel poemul “Modesta corespondență de dragoste” abundă în versuri de genul “Iubita mea din abatorul rânced/ Ce fel de spațiu mai ocupi/ Ce scuipători mai speli de dragul pâinii/ Și ce comori mai cauți printre lupi” sau “Îmi cenzurează viața personală/ Cu mâini indicatoare de abis/...Partinitatea sângelui din ordin/ Mă pune să hrănesc cameleoni/.....Pe sub cămașa stării de tortură/ Am obosit tovarășe prieten/”. Volumul, se aprecia de către Securitate, conținea în mare parte o poezie dezangajată.

Liviu Dobrea, fost legionar, cunoscut cu preocupări literare, nepublicat până în acel moment, a predat editurii două manuscrise considerate a fi fără valoare artistică: “Craiul munților” despre Avram Iancu și “Rațiune și speranță” (schife), insistând pentru editarea lor, fiind susținut în acest sens de către redactorul Ioan Anghel. Datorită antecedentelor politice și non-valorii scrierilor sale, conducerea editurii “Facla” a renunțat la punerea în lucru a manuscriselor, dar L. Dobrea aflând acest lucru a denigrat conducerea editurii, întocmind memorii ireale sau solicitând audiențe organelor superioare.³² De asemenea, Liviu Dobrea s-a destăinuit că intenționa ca un manuscris să-l trimită în Italia pentru a fi publicat, afirmându-și totodată și poziția ostilă față de realitățile din România. A vorbit în termeni nefavorabili despre organele de partid care în “mod nejustificat” i-au scos un fragment din romanul “Craiul munților” ce era prevăzut să apară în revista “Orizont”, arătând că în acel moment lucra la un roman intitulat “Ce vină port că m-am născut”, titlu la care nu va renunța. Din dorința de a penetra în literatură” L. Dobrea devenea insistent, agresiv și jignitor, recurgând după eșecul de la Timișoara la serviciile Editurii Militare.

Redactorul Gyorgy Mandics a manifestat o inexplicabilă superficialitate în cazul romanului “Între două sentințe” de Balint Istvan (Ijac Laszlo), roman în limba maghiară, introducând în lucru această lucrare, care aborda o tematică minoră, speculând aspecte periferice, de degradare umană, chipurile ca fiind caracteristică societății socialiste. Se susținea că justiția era coruptă³³, că “totul a mers bine până ce nu ne-am cooperatizat”, afirmație care, deși era pusă pe seama

³² Ibid., 67.

³³ Ibid., 68.

unui personaj, relevă “concepțiile” și modul în care autorul judecă societatea socialistă de pe poziții net ostile. Ca urmare a măsurilor luate, romanul a fost respins de la editare și dat spre refacere, acest lucru declanșând nemulțumiri deschise din partea autorului, în ședințele cenaclului Uniunii Scriitorilor romancierul abordând unele probleme în mod deformat precum aceea a “curajului scriitorului de a spune adevărul”.

În același timp, organele de Securitate informau conducerea Comitetului județean al PCR că redactorul editurii “Facla”, Ioan Anghel, ca urmare a unor nemulțumiri personale, agita și incita pe unii redactori contra directorului editurii Simion Dima, care pretindea disciplină și o preocupare activă în rezolvarea sarcinilor profesionale. Speculând unele neajunsuri din activitatea editurii, I. Anghel “notează” fel de fel de lipsuri, șantajând conducerea acesteia și așteptând “declanșarea” unei anchete care să lămurească lucrurile. Din date certe s-a stabilit că Ioan Anghel pentru a “ataca” conducerea, uzând formal de faptul că nu a primit locuință, cu ocazia ședinței de analiză a activității editurii, la care urmau să participe reprezentanți ai Consiliului Culturii și Educației Socialiste și ai organelor de partid, intenționa să organizeze o acțiune de protest, care consta în părăsirea sălii de ședință în mod demonstrativ împreună cu redactorii Gyorgy Mandics și Iosif Iovănescu, încercând să atragă și alți angajați pentru a participa la această acțiune de boicotare a ședinței. Ioan Anghel era cunoscut ca fiind slab pregătit din punct de vedere politic, confuz, în această situație găsindu-se și Iosif Iovănescu. Existau și suspiciuni că lua mită în schimbul favorizării publicării unor autori. Totodată, atât I. Anghel cât și M. Gyorgy au divulgat “secrete de serviciu” unor autori, cu referire la vizele negative date de Direcția Presei, precum și faptul că organele de partid și de stat au ridicat obiecțiuni față de editarea unor cărți cu conținut politic confuz, ceea ce a afectat activitatea editurii și au pus într-o poziție nefavorabilă organele respective.³⁴ În încheierea notei se aprecia că în cadrul editurii se constata, în acel moment, o creștere a nemulțumirilor, Ioan Anghel și Iosif Iovănescu antrenând și alți salariați la atitudini potrivnice directorului instituției, la comentarii neprincipiale și memorii, unele speculând lipsuri minore, ca nesatisfacerea problemei locuințelor și indecizia conducerii editurii față de actele de indisciplină profesională, toate acestea fiind de natură a afecta activitatea editorială, favorizând existența unor stări de lucruri negative.³⁵

Pe de altă parte, nota din 26 decembrie 1973 relatează un fapt hazliu petrecut în lumea scriitorilor în ultima parte a anului respectiv. Astfel, din datele certe pe care le dețineau organele de securitate, în 19 decembrie 1973

³⁴ Ibid., 69.

³⁵ Ibid., 70.

a avut loc la librăria “Mihai Eminescu” din Timișoara prezentarea volumului de versuri “Strigarea numelui” al lui Nichita Stănescu, tradus în limba sârbă de către poetul iugoslav Adam Puslojic și apărut la editura “Facla”. Organizarea întâlnirii respective cu autorul și traducătorul cărții a fost inspirată de poetul Anghel Dumbrăveanu, secretarul Asociației Scriitorilor din Timișoara, fiind invitat de la Sibiu și redactorul șef al revistei “Transilvania”, Mircea Tomuș, care a prezentat creația poetică a lui Nichita Stănescu. Se menționează că organizarea în forma respectivă a evenimentului nu a fost întâmplătoare, având în vedere “prietenia existentă de mai mulți ani între sus-numiții, care s-au întâlnit în mai multe rânduri, aceste întâlniri degenerând în beții și atitudini reprobatibile, apreciate pe drept incalificabile”. Întâlnirea de la librăria “Mihai Eminescu” a degenerat, fiind compromisă de prezența în stare de ebrietate foarte avansată a lui Nichita Stănescu, precum și aflarea sub influența alcoolului a lui Adam Puslojic, Anghel Dumbrăveanu și Mircea Tomuș. A fost astfel, se aprecia în notă, compromisă și obștea scriitorilor, “stârnind dezaprobarea deschisă a iubitorilor de literatură și a oamenilor de litere prezenți”. Se relatează că Nichita Stănescu a smuls microfonul din mână lui Mircea Tomuș începând să fredoneze cântece și să adreseze cuvinte intime soției poetului iugoslav Adam Puslojic, fapt care a declanșat comentarii extrem de nefavorabile, “cetățenii solicitând personalului librăriei evacuarea acestora”.³⁶ Este subliniat faptul că scriitorii apropiați de Nichita Stănescu nu au luat atitudine, Anghel Dumbrăveanu adoptând o poziție de apărare a acestuia atunci când conducerea Centrului de librării a intervenit pentru ca situația să nu degereze mai mult. În momentul în care în librărie s-a vorbit despre rolul editurii “Facla” în organizarea întâlnirii respective, Anghel Dumbrăveanu a reacționat în mod jignitor, atribuindu-și toate meritele în inițierea și organizarea evenimentului cultural.

Discutând cu Ovidiu Cotruș despre faptul că la Comitetul județean Timiș al PCR s-a aflat de “întâmplarea” de la librăria “Mihai Eminescu”, Anghel Dumbrăveanu l-a rugat pe acesta textual: “Să faci o scrisoare în care să arăți că întâlnirea s-a desfășurat în cele mai bune condițiuni, că problemele puse în discuție au fost interesante și au reținut atenția publicului. Am mai rugat pe câțiva, printre care pe Alexandru Deal ... să facă acest lucru și să depună scrisorile la Comitetul Județean PCR pentru a salva situația”.³⁷ Ovidiu Cotruș a fost evaziv, însă pentru a-l ajuta pe Dumbrăveanu, urma să-l convingă pe scriitorul Ioan Maxim să conceapă și să depună scrisoarea respectivă la partid.

În privința lui Adam Puslojic se sublinia că acesta a avut o atitudine reprobabilă față de salariații Centrului de librării, fiind cunoscut și faptul că

³⁶ Ibid., 49.

³⁷ Ibid., 50.

față de scriitorii din România, Puslojic preciza că era printre puținii poeți din Iugoslavia “pe poziție” și, în consecință, era urmărit de către autoritățile de stat din țara sa pentru “atitudinea sa de rezistență față de regim”. Între Adam Puslojic și Anghel Dumbrăveanu exista de mai mulți ani o reciprocitate în publicarea unor poezii, drepturile de autor ale poetului român fiind păstrate în țara vecină, uneori valuta fiind adusă în România de diverși intermediari, ignorându-se astfel normele legale. De asemenea, din dorința de a-și crea “o poziție”, Anghel Dumbrăveanu a intrat în relații cu diverși cetățeni străini, căutând obținerea unei burse de studii și documentare în Republica Federală Germania, organele de securitate având date certe că în cadrul Asociației Scriitorilor erau ignorate totalmente prevederile H.C.M. nr. 18 privitoare la legăturile cu cetățenii străini.

În ultimul timp, se releva în documentul Securității, A. Dumbrăveanu era sub influența lui Ovidiu Cotruș și Ioan Maxim, cărora le-a destăinuit anumite hotărâri pe care le afla la ședințele de la Uniunea Scriitorilor, ceea ce constituia pentru cei doi prilej de “dramatizare a situației scriitorilor”, de comentarii și interpretări tendențioase.³⁸ Recent, Anghel Dumbrăveanu l-a informat pe Ovidiu Cotruș despre intervențiile făcute de către Direcția Presei pe textul convorbirilor purtate de către mai mulți critici pe marginea volumului său de versuri “Singurătatea amiezii” publicat în revista “Orizont”, a faptului că “s-au impus modificări în luările de cuvânt ale lui Ovidiu Cotruș”. De asemenea, solicitându-i-se de către organele de partid de la Asociația Scriitorilor relații despre Ovidiu Cotruș, Anghel Dumbrăveanu l-a chemat și l-a atenționat pe acesta, punându-se de acord ce anume să se spună la partid.

În anumite cercuri scriitoricești (aflându-se la Casa Universitară), Anghel Dumbrăveanu a vorbit despre unele impresii culese din Cuba, respectiv despre “mizeria din această țară și, chipurile, spionajul de la om la om existent”. Se mai evidențiază și faptul că “atât Maxim Ion cât și Cotruș Ovidiu, îi inspiră lui Anghel Dumbrăveanu o serie de luări de poziții favorabile lor”, fiind cunoscut faptul că le-a facilitat intrarea în Uniunea Scriitorilor, deși Ovidiu Cotruș nu avea nicio carte editată, precum și obținerea de pensii, situație care a creat nemulțumiri în rândul scriitorilor, nemulțumiri care se permanentizau.

În încheierea notei se menționa că întâlnirile scriitorilor din Timișoara cu publicul creau anumite probleme, fie pornind de la aceștia, fie de la anumiți participanți cu veleități de scriitori, acest lucru întâmplându-se în cazurile în care nu exista o organizare responsabilă, unele lucrări literare prezentate sau luări de cuvânt abordând tendențios anumite probleme, ceea ce era de natură a afecta climatul literar, cu implicații mai largi, de factură politică.³⁹

³⁸ Ibid., 51.

³⁹ Ibid., 52. Primul secretar adnota: “Tov. Iliescu. Să avem un schimb de păreri”. Despre

Concluzionând, hotărârile luate de către conducerea Partidului Comunist Român în cursul anului 1971 din punct de vedere ideologic au avut repercursiuni negative în domeniul cultural, dovedind că Nicolae Ceaușescu a rămas fidel dogmatismului comunist. Liderul comunist român cerea o literatură inspirată din realitatea socialistă, pronunțându-se contra influențelor burgheze, a așa-numitelor “mentalități retrograde”, străine principiilor eticii comuniste și spiritului de partid. Prin deciziile politice din anul amintit mai sus, se avea în vedere și instituirea unui control mai sever asupra culturii din partea structurilor de partid. Măsurile au fost pregătite înainte de vizitele pe care secretarul general al PCR le-a efectuat în vara anului 1971 în China și Coreea de Nord și, conform acestuia, ceea ce a văzut în cele două țări comuniste asiatice i-a întărit convingerea că deciziile “la care noi am ajuns erau juste”.⁴⁰

Organele de Securitate din județul Timiș au urmărit cu atenție reacțiile scriitorilor bănățeni față de schimbările majore din domeniul ideologic, informând în acest sens conducerea Comitetului județean Timiș al PCR. Din materialele aflate în arhivă se desprinde faptul că o bună parte din poeții și romancierii timișoreni au respins revenirea la “realismul socialist” în literatură, refuzând să scrie o literatură comandată. În același timp, o serie de scriitori (consacrați sau mai tineri) erau nemulțumiți de întărirea controlului partidului în domeniul literar, ca și de rolul jucat de către instituțiile cu atribuții în cenzurarea operelor literare. Îi amintim în acest sens pe Anghel Dumbrăveanu, Ovidiu Cotruș, Damian Ureche, Sorin Titel, Andrei Ujică, Cornel Ungureanu, Adriana Babeț etc.

Nemulțumiri au existat și față de alocarea unor spații din ce în ce mai ample evenimentelor politice în revista literar-culturală timișoreană “Orizont”. Securitatea a urmărit cu atenție activitatea literară desfășurată de către foști legionari, dovedindu-se încă o dată că cei care au activat (sau simpatizat) în cadrul Gărzii de Fier se aflau încă în centru preocupărilor poliției politice românești.⁴¹ Desigur, este necesar, în opinia noastră, să fie separată creația artistică de activitatea politică a acestora, lucru pe care l-au încercat să-l facă cei care se aflau la conducerea Uniunii Scriitorilor din Timișoara. Totodată, din documentele cercetate reiese faptul că organele de Securitate erau preocupate de aparițiile editoriale, acordând o importanță aparte scrierilor literare considerate a avea un conținut tendențios din punct de vedere politic, relațiilor dintre scriitorii timișoreni și cei străini, atrăgându-se atenția că oamenii de litere nu respectau

activitatea literară a celor prezenți în notele Securității, vezi Alexandru Ruja, *Dicționar al scriitorilor din Banat* (Timișoara: Editura Universității de Vest, 2005).

⁴⁰ Adam Burakowski, *Dictatura lui Nicolae Ceaușescu*, 158.

⁴¹ Vezi în acest sens Vasile Rămneanțu, “1965–1969: Banatul între liberalism și tendințe autoritariste,” *Analele Banatului*, Serie Nouă, Arheologie-Istorie, XIX (2011): 506.

legea în această privință sau în legătură cu discuțiile care aveau loc în cadrul cenaclurilor și întâlnirilor literare.

Pe de altă parte, Securitatea înregistra și aspectele minore din viața scriitorilor, precum neînțelegerile dintre aceștia sau episodul lansării volumului de poezii scrise de către Nichita Stănescu, reieșind încă o dată faptul că regimul comunist, prin instituțiile sale, dorea să controleze întreaga societate românească (în acest sens se înscriu și unele adnotări de pe marginea notelor Securității făcute de către primul secretar al Comitetului județean Timiș al PCR, Mihai Telescu).

THE WRITERS – THE SECURITATE – THE PARTY

Abstract

Important ideological changes come with the summer and fall of 1971, with negative repercussions on the Romanian culture. Nicolae Ceaușescu, the leader of the Romanian Communist Party (RCP) asked for a literature in accordance with the socialist realities, against the bourgeois influences, the retrograde mentalities, and was in favor of increasing the party control upon the culture. Those decisions had been set before Nicolae Ceaușescu's visit in China and North Korea; the leader said after that the two visits sanctioned his belief that the measures he had taken were politically correct. Those decisions show how Nicolae Ceaușescu remained faithful to the dogmatic side of ideology.

The *Securitate* pursued also in Timiș County the writers' reactions to the new cultural politics, and gave notice to the RCP County Committee about those reactions. According to the studied references, a large part of the local men of letters repelled the literature coming back to "the socialist realism", refused to write under command; they were also dissatisfied with the party control on literature and the activity of institutions in charge with fictional works censoring. Famous writers as Anghel Dumbrăveanu, Ovidiu Cotruș, Sorin Titel, Damian Ureche, Cornel Ungureanu, Andrei Ujică, and Adriana Babeți and others reacted as such.

The writers in the Banat were dissatisfied too with the way the literary-cultural revue *Orizont* had to allocate ever larger spaces to political events. It also results from the *Securitate* reports that the secret police was much more interested in literary works in the process of publishing to prevent the publication of those ones they took for having a political tendentious contents. The relations between Romanian writers and the foreign ones were also pursued, with the mention that the law was violated in the field; the reunions of the literary circles in Timișoara were pursued too.

The writers who joined the former Iron Guard Party were in the center of the *Securitate*'s attention, even if the literary work must be separated from the political one in my opinion.

The documents I studied also show that the *Securitate* were also interested in minor events in the writers' life, in their disagreements or aspects of their private live, and gave notice to the RCP County Committee about them; it proves all over again that the communist form of government wanted to control the whole Romanian society.

VARIA